

Sexuell exploatering av barn på internet

En rapport från ECPAT Hotline 2018

MOT BARNSEXHANDEL

#3

ECPAT Sverige

ECPAT Sverige är en barnrättsorganisation som arbetar för en värld fri från sexuell exploatering av barn. ECPAT arbetar med påverkan, information, programverksamhet och samverkan med myndigheter och näringsliv där det gör störst skillnad. ECPAT Sverige ingår i ett globalt ECPAT-nätverk med 101 organisationer i 93 länder.

Statistiken i rapporten bygger på data från ECPAT Hotline, insamlad under perioden 1 januari 2017 till 31 december 2017.

Rapportförfattare

Thomas Andersson, senior rådgivare
Isabella Kim, barnrättsjurist

Medförfattare

Clara Ludvigsson, ansvarig företagssamarbeten
Maria Schillaci, programchef och leg. psykolog

Produktion

Daniel Hoch, varumärkesansvarig

ECPAT Sverige, maj 2018

info@ecpat.se

www.ecpat.se

www.ecpathotline.se

Bankgiro: 903-4349

@ECPATSverige

Innehåll

Sammanfattning	4
ECPAT Hotline	6
Project Arachnid	8
Lagstiftningen	10
Sexuell utpressning av barn på nätet	14
Operation relapse	16
Live-streamad sexuell exploatering av barn	18
Nordiska live-streamade övergrepp	20
Sexuell exploatering av barn i gråzonen	24
Resiliens	28
Analys	30
Statistik	33
Slutsatser	34

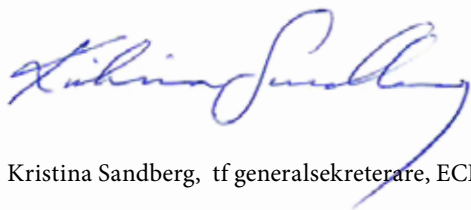
Förord

ETT STORT STEG FRAMÅT FÖR BARNETS RÄTT

Bilder och filmer som skildrar sexuella övergrepp på barn sprids och delas på nätet. Detta är en brottslighet som sannolikt funnits lika länge som internet, och där den tekniska utvecklingen i form av fildelningstjänster, krypteringar, darknet och liknande, gjort det lättare och mindre riskabelt för förövare att ostört kunna fortsätta. Men tekniken kan också hjälpa oss att ta stora steg framåt för barnets rätt.

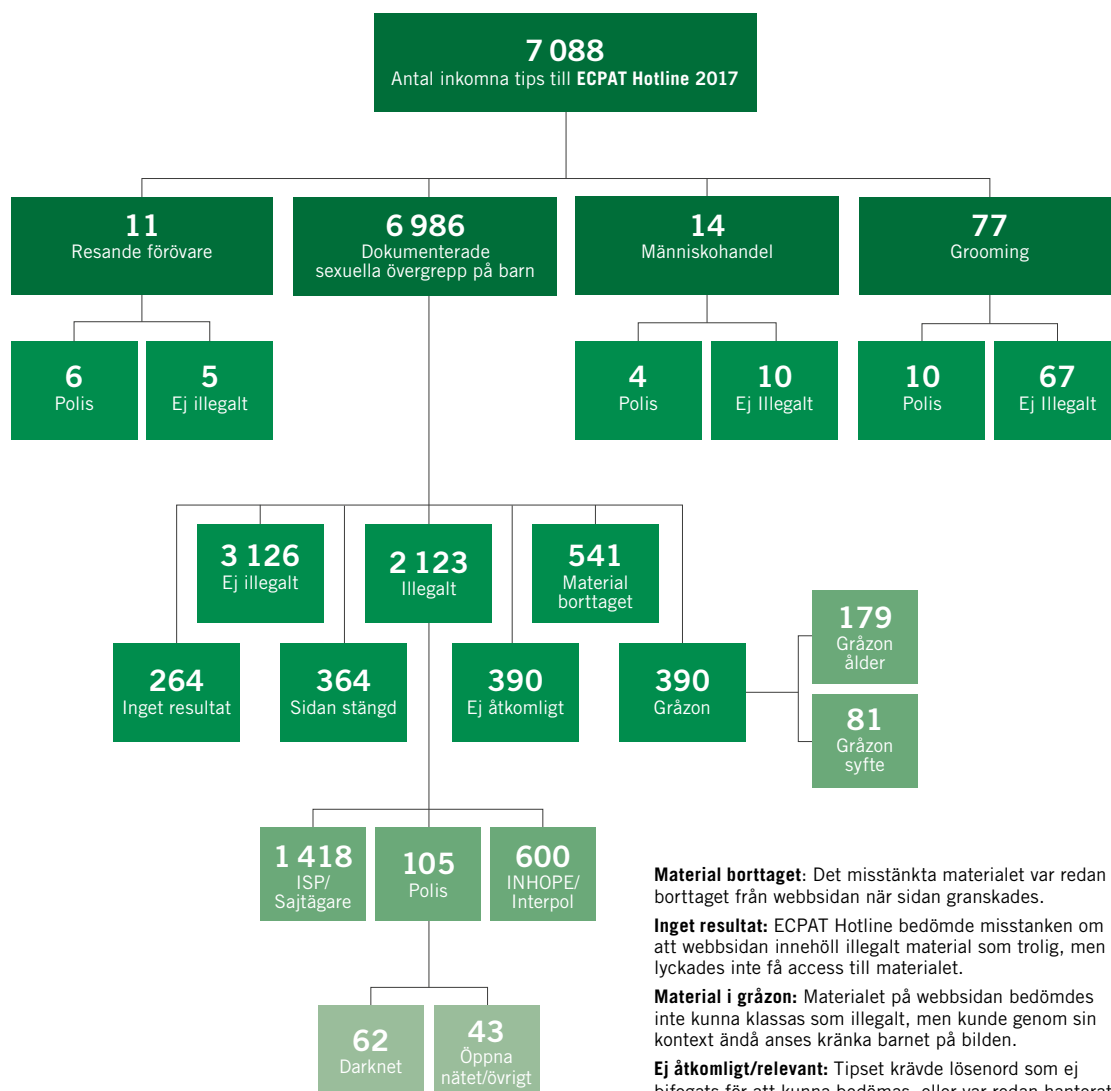
ECPAT Sverige började i februari 2018, som första hotline i Europa, att arbeta med Arachnid. Det är en så kallad webcrawler och plattform som har utvecklats av Canadian Centre for Child Protection i Kanada, och som aktivt söker upp och plockar ner övergreppsbilder på nätet. Tack vare Arachnid har tusentals övergreppsbilder på barn tagits bort från nätet sedan februari då samarbetet inleddes. Vetskapen om att bilder eller filmer som skildrar ett sexuellt övergrepp finns kvar på nätet är särskilt traumatiserande för den utsatta. Vi är därför väldigt stolta över att nu kunna vara en del av detta framgångsrika arbete!

I denna rapport tittar vi också närmare på några svenska rättsfall och de brottstyper som de representerar, bland annat sexuell utpressning av barn på internet ("sextortion") och live-streamade övergrepp. Det som dessa fall har gemensamt är barnets särskilda utsatthet och förövarnas utstuderade sadism. I två av dessa fall dömdes förövarna för våldtäkt – "trots att" övergreppen skedde via webbkamera. Detta är en utveckling i rätt riktning som tar hänsyn till barnets verklighet och rättigheter. Nu måste vi fortsätta att jobba för att barnets rättigheter. Varje litet steg är otroligt viktigt för det utsatta barnet!

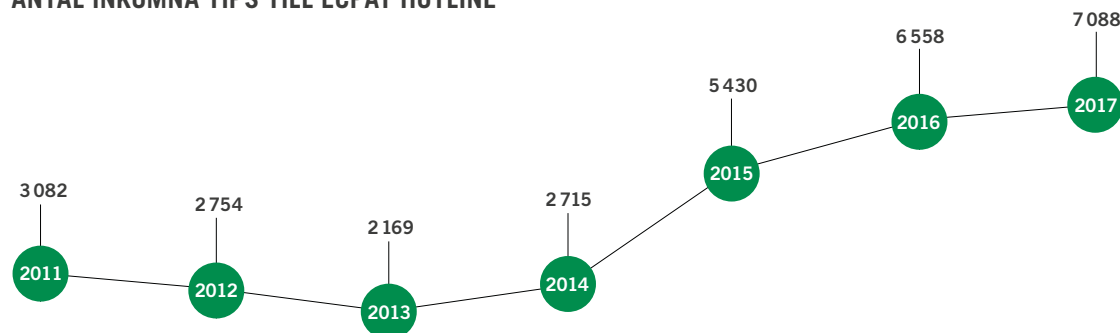

Kristina Sandberg, tf generalsekreterare, ECPAT Sverige

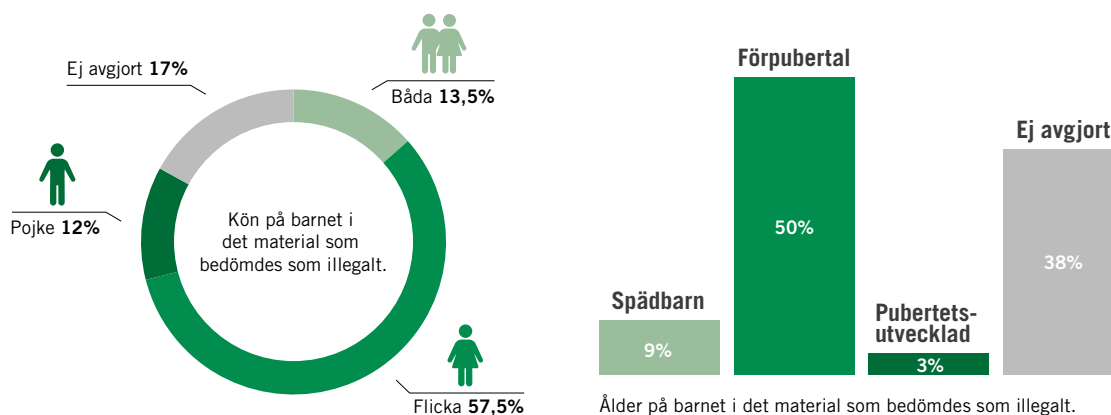
Sammanfattning av statistik från ECPAT Hotline

ANTAL INKOMNA TIPS TILL ECPAT HOTLINE

BARNET PÅ BILDEN

TERMINOLOGI

I denna rapport används den terminologi för sexualbrott mot barn som förespråkas av rättsväsenden och barnrättsorganisationer globalt. I svensk lagstiftning används begreppet barnpornografi, en term som ECPAT inte anser ger en rättvisande bild av vad brottet innebär. Att benämna brottet som pornografi ger det sexuella övergreppet legitimitet och antyder delaktighet från barnets sida. Ett barn kan aldrig samtycka till sexuella övergrepp, och produktion av bilder och filmer av sexuella övergrepp på barn är ett grovt brott mot barnet. Istället använder ECPAT begreppet dokumenterade sexuella övergrepp mot barn, eller övergreppsmaterial. Av samma anledning använder ECPAT inte begrepp som till exempel barnprostitution. I ECPATs kommunikation används begreppen ibland i syfte att skapa förståelse, exempelvis när befintlig lagstiftning diskuteras.

ECPAT Hotline

VAD HÄNDER MED ETT TIPS?

ECPAT Hotline är en webbaserad anmälningssida som tar emot tips på alla former av sexuell exploatering av barn.

Det kan vara:

- Dokumenterade sexuella övergrepp på barn, det som i lagen missvisande kallas barnpornografi.
- Groomingbrott, när en vuxen person tar kontakt med ett barn i syfte att begå ett sexuellt övergrepp.
- Förövare som rest inom landet eller utomlands för att begå sexuella övergrepp på barn.
- Människohandel med barn för sexuella ändamål och utnyttjande av barn för köp av sexuell handling.

ECPAT Hotline tar emot tips från allmänheten och från hotlines i andra länder genom organisationen INHOPE. Tipsen granskas och skickas i relevanta fall vidare till svensk polis eller hotline i annat land samt Interpol.

Syftet med ECPAT Hotline

Syftet med ECPAT Hotline är att vara en del av en global sektoröverskridande samverkan mot sexuell exploatering av barn, som medför att:

- Fler barn som utsatts för sexuella övergrepp kan identifieras.
- Övergreppsmaterial hamnar direkt hos polis eller hotline i rätt land.
- Publicerat övergreppsmaterial på publika webbsidor snabbt tas ned.
- Allmänheten kan anmäla anonymt.
- Lönsamheten och åtkomsten till övergreppsmaterial minskar.

INHOPE

ECPAT Hotline är medlem i INHOPE, en paraplyorganisation för hotlines som arbetar mot sexuella övergrepp på barn på nätet. INHOPEs uppdrag är att stödja och utveckla arbetet i dessa hotlines och

att stärka de internationella insatserna i kampen mot sexuell exploatering av barn genom samverkan mellan organisationer, myndigheter och näringsliv. Bland INHOPEs partners finns därför bland annat Google, Twitter, Facebook, Microsoft, Interpol och Europol. INHOPE utbildar och certifierar de enskilda hotlineanalytikerna i varje enskilt land.

Samarbetet med Interpol

Genom ett samarbete, som inkluderar de flesta av de hotlines som är anslutna till INHOPE, får Interpol stora mängder tidigare okända skildringar av sexuella övergrepp på barn, vilket medför att fler barn kan identifieras. Allt granskat material klassificeras och laddas upp i Interpols databas ICSE. ECPAT Hotline kan på det här sättet aktivt medverka i arbetet med att identifiera barnet i övergreppsmaterialet, oavsett var i världen barnet befinner sig.

Arachnid: ett effektivt verktyg för att motverka spridningen av övergreppsmaterial på nätet

I februari 2018 började ECPAT Hotline, som första hotline i Europa, att arbeta med verktyget Arachnid. Project Arachnid är en plattform och webbcrawler som tagits fram av Canadian Centre for Child Protection (C3P). Verktyget söker på internet efter bilder och filmer som skildrar sexuella övergrepp på barn i syfte att ta ned dem.

C3P byggde Arachnid som en reaktion på organisationens studie, där nu vuxna personer som utsatts för sexuella övergrepp som barn, bland annat tillfrågades vad de lidit mest av. I studien framgår att vetenskapen om att övergreppsmaterialet fortsätter cirkulera på internet är ett av de främsta trauman som dessa personer fortsatt genomlider. Nära 70%

av deltagarna i studien upplevde en oro för att bli igenkända. Även en svensk undersökning gjord av Barnafriad¹ bekräftar att ett barn som utsatts för ett sexuellt övergrepp mår sämre när övergreppet dokumenterats och spridits.

Hittills har Arachnid analyserat 45 miljarder filer på 1,2 miljarder webbsidor. Mängden bilder och filmer som behöver granskas som ett resultat av Arachnids sökningar är mycket stor. Den amerikanska hotlinen NCMEC samt ECPAT Hotline i Sverige deltar därför också i projektet för att öka förmågan att granska material och motverka spridningen av dokumenterade sexuella övergrepp på barn.

1

SLUTSATS: Global samverkan är nödvändig för att effektivisera arbetet mot sexuell exploatering av barn på internet.

¹ Rapporten: Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet, Linda Jonsson och Carl Göran Svedin, 2017, finns att ladda ner på Barnafriad eller Allmänna Barnhuset.

LIANNA MCDONALD, EXECUTIVE DIRECTOR C3P:

Project Arachnid lanserades i januari 2017 som ett svar på slutsatserna i Canadian Centre for Child Protections studie Survivor's Survey, och den ökande spridningen av dokumenterade sexuella övergrepp på barn på internet. Project Arachnids plattform upptäcker bilder och filmer med övergreppsmaterial på nätet tack vare ett samarbete mellan Canadian Centre for Child Protection, den kanadensiska polisen (RCMP), amerikanska the National Center for Missing and Exploited Children, ECPAT Sverige och Interpol.

Under alltför lång tid har de som överlevt sexuella övergrepp som barn fått leva med kännedomen om att deras övergrepp enkelt har producerats, lagrats och delats på internet. Teknikutvecklingen har främjat den globala delningen av övergreppsmaterial i snabb takt, och gjort det allt svårare för de organisationer som motverkar sexuella övergrepp på barn.

Nu mer än någonsin måste vi samarbeta för att fokusera på skadan de som överlever detta unika brott utsätts för. Project Arachnid är en viktig global lösning för att minska tillgängligheten

till övergreppsmaterial, och vikten av att ECPAT Sverige som första europeiska hotline nu direkt arbetar med Project Arachnid för att ta ned dokumenterade sexuella övergrepp på barn kan inte överskattas. Tusentals anmälningar har skickats till internetleverantörer gällande webbsidor som publicerar övergreppsmaterial på barn sedan ECPAT Sverige och Canadian Centre for Child Protection påbörjade samarbetet.

Genom att arbeta tillsammans i Project Arachnid kan vi snabbare agera mot delningen av dokumenterade sexuella övergrepp på barn utan hänsyn till geografiska gränser, och tack vare att materialet tas ned snabbare och mer effektivt kan vi också bättre stödja brottsoffren.

Vi har alla ett ansvar för dessa brottsoffer och denna typ av internationell samverkan är absolut nödvändig.

Vad säger lagen?

I det här avsnittet förklaras översiktligt de straffbestämmelser i svensk lag som oftast blir aktuella för de tips som inkommer till ECPAT Hotline.

Dokumenterade sexuella övergrepp på barn

Dokumenterade sexuella övergrepp på barn benämns i svensk lagstiftning som barnpornografi. En bild är barnpornografisk om den visar ett barn och är pornografisk. Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år. Digitaliserade, tecknade och animerade bilder och filmer som skildrar barn på ett verklighetstroget sätt i pornografiska sammanhang utgör också barnpornografi, liksom tredimensionella figurer såsom dockor föreställande barn.

Straffbestämmelsen om barnpornografibrottet finns i brottsbalkens sextonde kapitel – om brott mot allmän ordning. Regeringen har dock tillsatt en utredning som ser över en eventuell flytt av brottet till brottsbalkens sjätte kapitel där sexualbrotten regleras. Utredaren presenterar sitt förslag den 18 juni 2018.

Sexuell posering

Den som utnyttjar eller påverkar ett barn under 15 år att posera sexuellt gör sig skyldig till brottet utnyttjande av barn för sexuell posering, vilket kan leda till böter eller fängelse i högst två år. Samma sak gäller den som begår en sådan handling mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år, om poseringen är ”ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling”. Om brottet anses som grovt är påföljden fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Köp av sexuell handling av barn

Den som förmår ett barn att utföra en sexuell handling mot ersättning gör sig skyldig till köp av sexuell handling av barn vilket kan ge böter eller fängelse i upp till två år. Straffbestämmelsen är subsidiär till andra sexualbrott i sjätte kapitlet brottsbalken såsom t.ex. våldtäkt. Regeringen har sett över lagstiftningen

DET UTGÖR ETT BARNPORNOGRAFIBROTT ATT:

- Skildra barn i pornografisk bild.
- Sprida, överlåta, upplåta, förevisa eller på annat sätt tillgängliggöra en pornografisk bild av barn för någon annan.
- Förvärva eller bjuda ut en pornografisk bild av barn.
- Förmedla kontakt mellan köpare och säljare av pornografiska bilder av barn eller vidta annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder.
- Inneha en pornografisk bild av barn eller betrakta en sådan bild.

Straffet för barnpornografibrottet är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är ringa är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Grovt barnpornografibrott ger fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

inom detta område och i december 2017 lämnade de över förslagen i en lagrådsremiss till lagrådet. Ett av förslagen från regeringen var att höja straffminimum från böter till 14 dagars fängelse, samt att straffmaximum höjs från två till fyra år. Dock har justitieutskottet i maj 2018 fattat ett enhälligt beslut om ett straffminimum på sex månaders fängelse. Ett annat förslag är att brottsrubriceringen ändras till utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

Kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte

Det tidigare brottet "Kontakt med barn i sexuellt syfte" har sedan den 1 januari 2018 ändrat namn till "Kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte". Brottet innebär att en person, i syfte att begå ett sexualbrott mot ett barn under 15 år, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet. Således är det tidigare rekvisitetet om att gärningsmannen ska ha vidtagit en åtgärd för att träffa barnet borttaget. Straffskalan som tidigare var böter upp till fängelse i ett år har ändrats till böter upp till fängelse i två år.

Sexuella övergrepp på barn i samband med resande och turism

En form av tips som inkommer till ECPAT Hotline handlar om personer som reser i syfte att exploatera

barn sexuellt. För att svensk domstol ska kunna döma ett brott begånget utomlands krävs det som huvudregel att handlingen är kriminaliserad även i det landet. Det finns dock undantag till huvudregeln, till exempel när det gäller ett flertal av sexualbrotten mot barn. Därför kan en svensk medborgare eller en person med hemvist i Sverige åtalas i svensk domstol för vissa sexualbrott mot barn begångna utomlands – oavsett om handlingen är kriminaliserad eller inte i det landet.

Människohandel med barn för sexuella ändamål

Brottet människohandel består av flera komponenter där varje del i kedjan är straffbar. Här ingår att rekrytera, transportera och ta emot en person i syfte att exploatera denne. Exploateringen kan ske för olika ändamål. Människohandel kriminaliserades 2002 och straffbestämmelsen återfinns i brottsbalkens fjärde kapitel (BrB 4:1 a §). Om offret är ett barn krävs inte att gärningsmannen använt våld, tvång eller annat otillbörligt medel. Straffet för människohandel är fängelse i lägst två och högst tio år. Lagstiftningen har sedan dess tillkommit setts över och förstärkts. De senaste ändringsförslagen presenterades i prop. 2017/18:123, i vilken det föreslås ytterligare förstärkningar.

Olaga integritetsintrång

Den 1 januari 2018 infördes ett nytt brott i brottsbalken, olaga integritetsintrång. Brottet innebär att det är olagligt att göra intrång i någon annans privatliv genom att sprida integritetskänsliga bilder, såsom nakenbilder. För straffansvar krävs att spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Straffet för olaga integritetsintrång är böter eller fängelse upp till två år.

Datalagring

I december 2016 kom EU-domstolens förhandsutlåtande om de svenska datalagringsbestämmelserna. Beskedet var att Sverige inte längre kan tvinga internetoperatörer att generellt lagra data i brottsbekämpande syfte. Detta har i många fall omöjliggjort polisens arbete för att utreda sexualbrott mot barn på nätet. Det som i lagen missvisande kallas barnpornografibrott är i själva verket bevismaterial på ett sexualbrott mot ett barn. När brottet utreds är en sak viktigare än någon annan: att identifiera och hitta barnet på bilden. Hur många utsatta barn som sedan december 2016 inte kunnat hittas på grund av att data inte längre lagras vet ingen. Men enligt polisen börjar i princip varje utredning av ett dokumenterat sexuellt övergrepp på barn med ett IP-nummer. Så länge den typen av data inte lagras försvinner spåren efter förövarna på nätet. Polisen måste kunna begära ut information om vem som hade en viss IP-adress vid en viss tidpunkt för att i förlängningen kunna hitta barnet som fortsätter att utsättas för sexuella övergrepp.

BUDAPESTKONVENTIONEN:

Det blir alltmer vanligt att lagra övergreppsmaterial i molntjänster. Utifrån ett brottsbekämpande perspektiv är detta problematiskt då svensk polis är förhindrad att genomöka uppgifter som en misstänkt har lagrat i en molntjänst vars server är placerad utanför Sverige.¹ I de fallen måste en åklagare begära rättshjälp från det land där servern är placerad.² En sådan begäran innebär en process som ofta tar tid, vilket avsevärt försvårar och ibland omöjliggör polisens arbete att i tid säkra eventuella bevisuppgifter.

En väg framåt i detta skulle vara att Sverige ratificerar Europarådets it-brottskonvention³, den s.k. Budapestkonventionen. Konventionen syftar i huvudsak till att harmonisera lagstiftning och förenkla internationellt samarbete gällande it-relaterad brottslighet. För brottsbekämpande myndigheter skulle detta innebära förenklingar i förfarandet att få åtkomst till misstänkt övergreppsmaterial som lagras på molntjänster vars servrar är placerade i andra länder. Något som kan leda till att eventuell digital bevisning kan säkerställas i tid och därmed utredas vidare.

Sverige signerade Budapestkonventionen vid dess tillkomst 2001 men har alltså, som ett av två länder i EU, ännu inte ratificerat den.

1 Att genomöka sådana uppgifter betraktas som husrannsakan i utlandet, se DS. 2005:6, s. 131.

2 3 kap. Lag (2005:562) om rättslig hjälp i brottmål.

3 Europarådets it-brottskonvention CETS no. 185.

2

SLUTSATS: Datalagring är i många fall avgörande för att polisen ska kunna utreda misstänkta sexualbrott mot barn.

Sexuell utpressning av barn på internet

Sexuell utpressning av barn på internet är en mycket brutal brottslighet. Det finns en allvarlig brist på kunskap om brottet trots att det är inte är ovanligt. Brottet har långtgående negativa konsekvenser för den som utsätts.

När vuxna tar kontakt med barn i syfte att senare exploatera barnet sexuellt talas det ofta om en groomingprocess, där den vuxne förövaren kan lägga mycket tid på att etablera kontakten med barnet. Men processen kan också gå mycket snabbt i de fall då förövaren inte väljer att etablera sig som en vän eller potentiell partner utan istället levererar ett hot för att utpressa barnet. På engelska kallas detta ibland för "sextortion", eller "online sexual coercion and extortion of children" (Europol²), och kan definieras som "utpressning online, med någon form av hot, i syfte att förmå en utsatt till vidare sexuell aktivitet".

Ett vanligt tillvägagångssätt är att en förövare skickar ett hot till ett barn och kräver bilder eller filmer på barnet med sexuellt innehåll. Hotet kan

exempelvis bestå i att förövaren påstår att denne ska skada ett husdjur, ett syskon, en förälder eller sig själv, eller skapa fabricerade sexuella bilder som utges föreställa barnet som utsätts.

Barnet kan också sättas under tidspress för att öka stressen och illusionen av att det inte finns någon annan väg ut än att följa instruktionerna. När en bild väl skickats till förövaren så kan den användas för fortsatt utpressning.

Förövaren kontaktar vanligtvis barnet via sociala media eller meddelandetjänster, men det kan också ske via e-mail, dejtingsidor och spel med chattfunktion. Det är inte ovanligt att barnet kontaktas på mer än en plattform.

Barnet som utsätts för utpressningen kan känna sig helt i förövarens våld, med en kontinuerlig rädsla för både nästa kontakt och för att hotet ska verkställas. Skamkänslor och rädsla gör att få anmäler eller berättar. Gränsen för vad som är ett brott och inte är också oklar för många brottsoffer.

I en rapport från Crimes against children research center och Thorn³ framgår att 67% av de barn som kontaktades i utpressningssyfte omedelbart blockerade förövaren, vilket avstyrde förövaren i 47% av fallen. Andra framgångsrika sätt att bemöta förövaren var att svara denne att handlingen är polisanmäld, eller att utge sig för att vara en förälder som fått tag på barnets mobil.

HUR KAN SAMHÄLLET STÄRKA SKYDDET FÖR BARN?

För att stärka det preventiva arbetet mot sexuell utpressning av barn på internet behöver barn få ökad kunskap om vad de kan göra om något händer, snarare än att lära sig undvika situationer där något kan hända.

Vuxna har ett stort ansvar att informera sig om riskerna för sexuell exploatering på nätet och om vikten av att vara tillgänglig med ett icke-dömande, konstruktivt bemötande när ett barn berättar.

De företag som driver tjänster som förövare kan missbruka måste kontinuerligt förbättra mottagandet av de anmälningar barn gör, utveckla proaktiva verktyg och tänka in skyddet för barn från början när nya tjänster utvecklas.

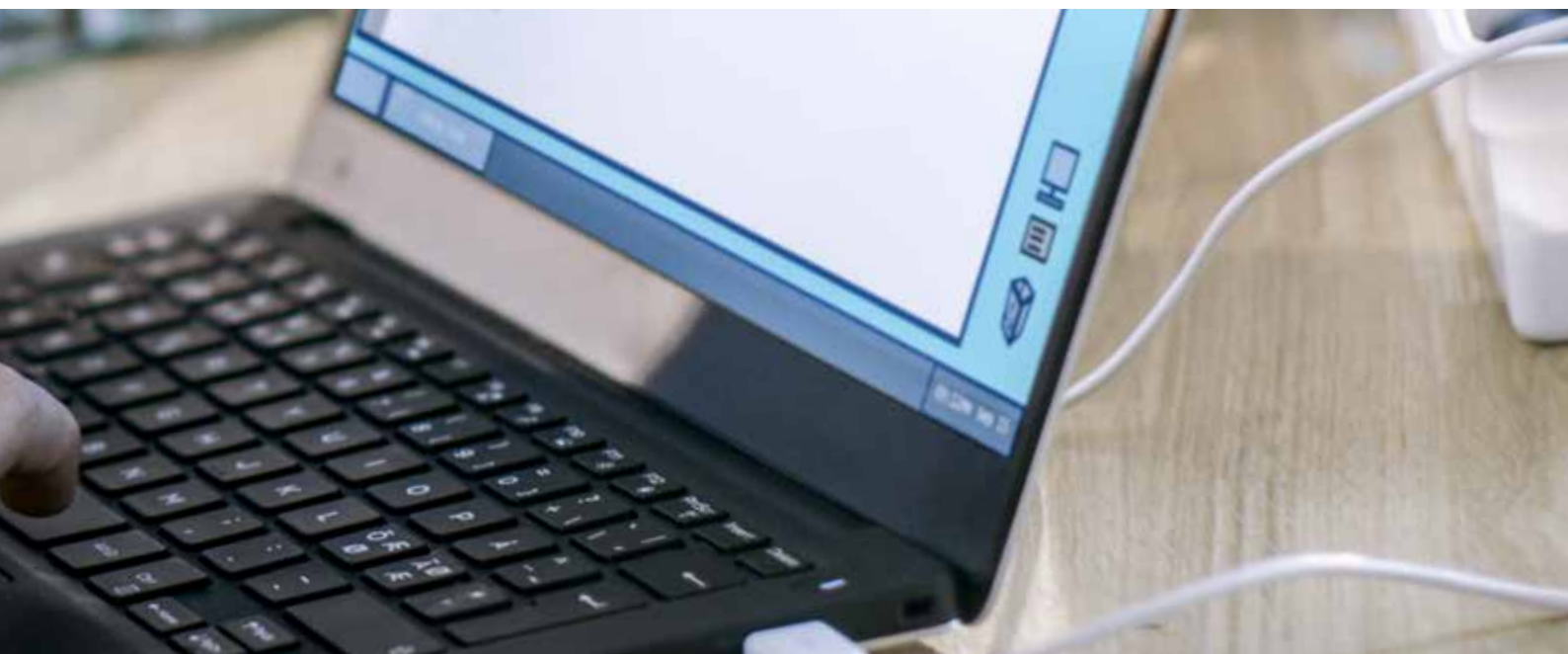
Polisanmäl alltid misstankar om brott.

3

SLUTSATS: Med ökad kunskap hos barn och vuxna kan sexuell utpressning av barn på internet förebyggas.

² Online Sexual Coercion and extortion as a form of crime affecting children, Europol, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_form_of_crime_affecting_children.pdf

³ Sextortion report, Crimes against children research center and Thorn, <https://www.wearethorn.org/wp-content/uploads/2016/06/Sextortion-Report-1.pdf>

Operation Relapse

Den 31 mars 2016 inkom tre anmälningar till polisen om bland annat olaga hot och försök till sexuellt tvång via telefon. Polisen spårade den misstänktes telefonnummer och kunde dagen efter genomföra en husrannsakan i dennes bostad. I samband med husrannsakan greps den misstänkte. Polisen upptäckte snart att misstankarna skulle komma att handla om långt fler och grövre brott än de tre olaga hoten via telefon.

Vid husrannsakan beslagtogs den misstänktes dator och mobiltelefoner. Några dagar senare genomfördes en ny husrannsakan varvid polisen beslagtogs en hårddisk och ett USB-minne som hade gömmts i ryggstödet på en kontorsstol. Vid genomgång av beslagen fann polisen filmer, bilder och chattloggar som visade unga flickor som utförde sexuella handlingar. Flickorna pratade engelska i filmerna och det framgick tydligt att deras agerande inte var frivilligt. Med anledning av detta inleddes förundersökningen i ärendet som kom att kallas "Operation Relapse". Det visade sig att den misstänkte mannen tidigare dömts för ett flertal sexualbrott, första gången 1996. Raden av domar som

sedan dess lagts till i hans brottsregister innehåller rubriceringar såsom olaga hot, sexuellt ofredande, grovt sexuellt tvång, våldtäkt mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och barnpornografibrott.

Modus operandi

Den misstänkte gärningsmannen hade ett särskilt signaturbeteende, ett modus operandi, som användes i så gott som samtliga fall. I mannens dator hittades 23

profilbilder på barn, tagna från sociala medier. På profilbilderna hade gärningsmannen skrivit likartade hotfulla texter som uppmanade till att hitta barnet, våldta barnet, och döda barnet och barnets familj. Gärningsmannen tog sedan, via en rad olika chattforum, systematisk kontakt med de barn han hade profilbild på. Han sökte sig specifikt till unga flickor. Tidigt i denna kontakt hotade han barnet att följa hans instruktioner – i annat fall skulle profilbilden publiceras på något han kallade för "porn and rape sites". Genom hoten förmådde han barn att framför en webbkamera posera sexuellt och begå grova sexuella handlingar på sig själva, på andra barn samt på djur. Utöver att gärningsmannen gav löpande instruktioner till barnet samt tittade på övergreppen i realtid, så dokumenterade han dem genom att spela in dem.

27 barn som målsägande

Totalt 27 barn kom att bli målsäganden i ärendet, varav 18 kunde identifieras och lokaliserades till USA, Kanada och Skottland. Mot bakgrund av det stora antalet profilbilder som gärningsmannen hade i sin dator finns det dock anledning att befara att det verkliga antalet barn som drabbats är långt fler än 27.

Uppsala tingsrätt

I november 2017 meddelade Uppsala tingsrätt en unik dom⁴ då den fann att fyra gärningar där kontakten mellan gärningsman och brottsoffer endast

"Det är principiellt viktigt att hovrätten tydliggjort att den sexuella kränkningen för barnet kan vara lika allvarlig online som offline".

Emelie Källfelt, en av två åklagare i ärendet Operation Relapse.

⁴ Uppsala tingsrätt, mål nr B 3216-16.

skett via nätet var att betrakta som grov våldtäkt. Detta innebar ett viktigt historiskt steg framåt. Dock ansåg tingsrätten att merparten av de sexuella handlingar som gärningsmannen förmått barnen att begå, inte innebar en så allvarlig kränkning att handlingarna kunde jämföras med ett påtvingat samlag. Mot bakgrund av att flera av dessa fall innefattade grova sexuella handlingar var det tydligt att högre krav ställs på handlingar som begåtts via internet för att de ska anses utgöra en så allvarlig kränkning att de kan ses som våldtäkt. Istället valde tingsrätten att rubricera gärningarna såsom grovt sexuellt tvång, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering. Gärningsmannen dömdes även för grovt barnpornografibrott.

Svea hovrätt

Hovrätten, som meddelade sin dom i april 2018⁵, ansåg att merparten av de sexuella handlingarna var att bedöma som våldtäkt. Totalt ansåg hovrätten att gärningsmannen gjort sig skyldig till fyra fall av våldtäkt, tolv fall av våldtäkt mot barn samt fyra fall av grov våldtäkt mot barn. Att utfallet skiljde sig så mycket åt från tingsrätten beror på att hovrätten gjorde en annan bedömning avseende kränkningen av barnet. Hovrätten ansåg att de sexuella kränk-

ningarna i de fall som rubricerades som våldtäkt var så allvarliga att de kunde jämföras med de som kan uppkomma vid påtvingat samlag. Hovrätten tittade på faktorer så som längden på övergreppen, att det framkom att handlingarna genomfördes mot barnets vilja, att de tvingades penetrera sig själva med fingrar och föremål samt att gärningsmannen tagit del av händelseförloppen i realtid och dokumenterat dem.

Den dömda gärningsmannen i Uppsalafallet har nu överklagat domen till högsta domstolen och det återstår att se om målet tas upp. Om så sker är förhoppningen att hovrättens resonemang bekräftas så att det blir en prejudicerande dom som erkänner den sexuella kränkningen av barnet i dessa fall.

4

SLUTSATS: Sexuella övergrepp mot barn som sker online är lika allvarliga för barnet som de som sker offline.

⁵ Svea hovrätt, mål nr B 11734-17.

Live-streamad sexuell exploatering av barn

Live-streamad sexuell exploatering av barn innebär att en förövare från sitt hem, via webbkamera, beställer och regisserar sexuella övergrepp på barn som streamas i realtid. Det är ett brott som involverar (minst) tre aktörer: den som beställer, betalar och tittar på övergreppet, den som har tillgång till barn och utför övergreppen på plats, och barnet som utsätts för övergreppen. Övergreppen kan regisseras i realtid, via chatt, eller följa instruktioner som getts i förhand.

Personen som beställer övergreppen och personen som utför dem på barnet kan befinna sig i samma land eller i olika delar av världen. De är båda förövare, men i regel har den beställande parten ett sexuell intresse för barn medan den som utför övergreppen har ett ekonomiskt intresse. Övergreppen kan sträcka sig från sexuell posering till grova våldtäkter.

Live-streaming av sexuell exploatering av barn blev allmänt uppmärksammat i samband med de första fallen som gick till rättegång i början av 2010-talet, och genom en studie som barnrättsorganisationen Terre des Hommes publicerade 2013. Enligt Europol gick brottsligheten 2015 från att vara en växande trend till en etablerad verksamhet.

Kontakten mellan den beställande förövaren och personen som utför övergreppen tas ofta i chatt- rum, webbsidor för nätdating eller sociala media. Där kommer parterna överens om tid och plats, betalning och eventuella instruktioner kring den sexuella exploateringen. Betalningen sker generellt med hjälp av etablerade, legitima betaltjänster och kostnaden för förövaren är låg. Live-streamingen av övergreppen sker sedan på en privat plattform, som Skype, Yahoo! Messenger eller webbsida för livechatt.

De streamade övergreppen ses inte bara i realtid utan sparas ofta ned av förövaren för att senare delas med andra i slutna nätverk. Nytt övergreppsmaterial är värdefull valuta då det ofta krävs för att få tillgång till andra förövaras egna skildringar av sexuella övergrepp. Det är i regel också detta som avslöjar brottet.

Dokumentationen av övergreppen ökar barnets utsatthet. Vetskapen om att övergreppen finns kvar för alltid och delas mellan förövare över hela världen medför en rad traumatiska skador för barnet.

Precis som så mycket annat kopplat till sexuell exploatering av barn finns det stora brister i forskning och kartläggning. År 2013 genomförde den holländska organisationen Terre des Hommes en undersökning i vilken de under en tioveckorsperiod hittade 20 000 potentiella förövare, som var villiga att betala för att exploatera ett barn sexuellt via webbkamera. 1000 av dessa kunde identifieras av organisationen. Brottet är annars svårt att upptäcka, vilket exemplifieras i jämförelsen på nästa uppslag.

Ökningen av live-streamade övergrepp är ett tydligt exempel på hur den kommersiella aspekten av sexuell exploatering av barn fungerar i dag.

5

SLUTSATS: Mycket pekar på att live-streamade sexuella övergrepp på barn är ett vanligare brott än vad som framkommer, men brottet är svårt att upptäcka.

En jämförelse av nordiska live-streamade övergrepp

I detta avsnitt jämförs de tre fall av live-streamad sexuell exploatering av barn som nått svensk domstol samt det enda norska fallet. Brottet är svårupptäckt och innebär nya utmaningar för rättsväsendet.

Brottens upptäckt

En tydlig gemensam nämnare för samtliga fall är att de upptäckts genom att gärningsmannen varit föremål för utredning på grund av annan brottslighet. Det har rört sig om misstankar om våldtäkt, sexuella övergrepp, groomingbrott med flera. Misstankarna har föranlett husrannsakan varvid polisen hittat dokumentation av de livesända övergreppen

i form av bilder, filmer och chattloggar. I Östersunds-fallet visade det sig att gärningsmannen begått denna typ av brottslighet under i vart fall fem år tillbaka i tiden.

Brottsplats Filippinerna

Det har i samtliga fall konstaterats att barnen är filippinska. Men det är endast i Hässleholmsfallet som barnen identifierades under förundersökningen. I det fallet lokaliserades barnen till byn Cordova. Cordova är en av de platser där brottsligheten, livesända övergrepp, etablerades tidigt. År 2007 startade en person, kallad "Cyber Queen", en verksamhet i ett hus med direktsända övergrepp på barn så gott som dygnet runt. Det var bland annat inom den verksamheten som förövaren i Hässleholm beställde och regisserade sina övergrepp. Det är inte omöjligt att även andra barn som exploaterats i de fall vi känner till också kommer just från Cordova. Detta då ryktet om den "affärsverksamhet" som "Cyber Queen" med framgång bedrev spred sig snabbt. Många fiskare i byn sålde därför sina båtar och gick samman för att investera i bättre bredband. Intäkterna från direktsända sexuella övergrepp genererar snabbare och större summor pengar än fisket.

I alla fyra fall kom förövaren i kontakt med filippinska kvinnor på internet som på olika sätt hade tillgång till barn. Genom kvinnorna beställde de

	Hässleholm 2013	Uppsala 2015	Östersund 2018	Norge 2016
Brottstid	2008-2009	2013-2014	2011-2016	2014-2015
Målsägande identifierad?	Ja, flickor på Filippinerna som blev målsägande i rättsprocessen	Nej, men "troligen Filippinerna"	En flicka på Filippinerna identifierad. Ej målsägande i rättsprocessen.	Nej, men "barn på Filippinerna"
Skadestånd	Ja	Nej	Ej klart	Nej
Brottsrubricering avseende live-streaming	Anstiftan till våldtäkt mot barn Stämpling till våldtäkt mot barn	Anstiftan till våldtäkt mot barn Stämpling till våldtäkt mot barn Anstiftan till sexuellt övergrepp mot barn	Grov våldtäkt mot barn Försök till grov våldtäkt mot barn Grov sexuellt övergrepp mot barn	Sexuellt umgänge med barn ¹ Grovtt människohandelsbrott ²
Övriga brott som den tilltalade dömdes för	Barnpornografibrott	Grovtt barnpornografibrott Grov våldtäkt mot barn	Grovtt barnpornografibrott Kränkande fotografering	Grovtt förledande av barn under 16 år till sexuell handling ³ Sexuell kränkning av barn ⁴ Barnpornografibrott ⁵
Påföljd	4 år och 6 månaders fängelse	9 års fängelse	14 års fängelse	8 års fängelse

1. Strafflagen (1902) § 195, 2. Strafflagen (1902) § 224, 3. Strafflagen (1902) § 200, 4. Strafflagen (1902) § 201, 5. Strafflagen (1902) § 204

övergreppen utefter sina preferenser avseende ålder, kön samt vad de ville att barnen skulle utsättas för. Trots den omfattande bevisning som chattloggar, filminspelningar och bilder utgör, har få barn identifierats. Förutom i Hässleholmsfallet har det endast identifierats ett barn i ett annat fall, Östersundsfallet. Identifikationen skedde dock efter huvudförhandlingen i tingsrätten vilket gör att barnet ifråga inte är målsägande i processen.

Betalning

Priset för de direktsända övergreppen varierar något mellan de olika fallen, likaså betalningsätt. I vissa fall har betalning skett via vanliga monetära transaktioner medan digitala valutor har använts i

andra. I regel handlar det inte om några betydande belopp för förövaren, men däremot en betydande inkomst för förövarna på Filippinerna. En betalning för ett övergrepp översteg normalt sett en veckolön för kvinnorna som begick de fysiska övergreppen på barnen. I samtliga svenska fall betalade gärningsmännen mellan 100-600 svenska kronor för övergrepp som varade mellan 10-60 minuter.

Det norska fallet skiljer sig åt från de svenska på så sätt att det handlade om stora summor pengar. Förövaren hade i det fallet kommit i kontakt med två systrar på Filippinerna, varav den ena var vuxen och den andra 16 år gammal. Under åren 2013-2016 betalade gärningsmännen flera hundratusen kronor som ersättning för att de förmedlade och tillhandahöll

Cyber Queens hus, Cordova, Filippinerna

Foto: ECPAT Sverige

barn enligt hans instruktioner. För pengarna hyrde systrarna först en lägenhet i Manilla och senare ett hus i vilket övergreppen ägde rum.

Hänsynslösa övergrepp på små barn

Genom chattloggar, filmer och bilder på övergreppen avslöjas inte bara gärningsmannens preferenser utan också hans syn på sig själv i förhållande till kvinnorna och barnen. Gemensamt för samtliga förövare i dessa fyra fall är deras nedvärderande språkbruk samt hänsynslösa, aggressiva och kränkande instruktioner om hur de vill att övergreppen ska gå till. Den norska gärningsmannen beordrade att barnen skulle le in i kameran under pågående övergrepp och gärningsmannen i Hässleholmsfallet krävde regelmässigt att kvinnorna skulle vara hårdhänta, det skulle synas att det gjorde ont på barnen. I en av chattarna uppmanar förövaren kvinnan att föra in sitt finger i barnet ”harder so she cry”. Han beordrade också att kvinnorna skulle föra in olika föremål i flickorna såsom flaskor, frukter och leksaker och ville vidare att kvinnorna skulle slå

barnen i ansiktet och på rumpan samtidigt som de penetrerades. I två av fallen rörde det sig om mycket små barn, från spädbarn upp till barn i skolåldern. Gärningsmannen i det ena fallet insisterade ofta på allt värre övergrepp och penetration på mycket små barn. Vid ett tillfälle då en kvinna upp gav att flickan var för liten för vaginal penetration krävde mannen istället anal penetration. Detta insisterande från gärningsmannens sida förekommer i flertalet av fallen. I Uppsala-fallet uppmanade förövaren kvinnan att stoppa in ett finger i flickans stjärt, trots att kvinnan skrev att flickan tyckte att det gjorde ont.

I flera av fallen utsattes flera barn samtidigt och de tvingades också att utföra sexuella handlingar på varandra. Många av övergreppen var inte bara grova utan också utdragna i tid. Tidsskillnaden mellan Sverige/Norge och Filippinerna gör också att flera av övergreppen ägt rum mitt i natten för barnet. I ett av fallen uppstod ett strömavbrott mitt i ett övergrepp. Under den paus som därmed uppstod somnade barnet i fråga. När strömmen kom tillbaka

uppsmanade förövaren kvinnan att väcka barnet och fortsätta övergreppet, trots att flickan grät.

Rubricering

I de första två svenska fallen rubricerades de live-streamade övergreppen som anstiftan och stämpling till våldtäkt och i det ena fallet även anstiftan till sexuellt övergrepp på barn. Men i Östersunds-fallet frångicks rubriceringen ”anstiftan” och gärningsmannen dömdes istället för grov våldtäkt, försök till grov våldtäkt samt grovt sexuellt övergrepp på barn. Genom rubriceringen våldtäkt istället för anstiftan till våldtäkt klargörs det att övergrepp på distans är lika allvarligt som om gärningsmannen och barnet fysiskt befinner sig i samma rum. I fall av live-streaming drabbas barnet av flera förövare på så sätt att en sitter på distans och regisserar övergreppet medan en eller flera andra befinner sig i barnets närhet och begär de fysiska övergreppen. I det norska fallet har gärningsmannen dömts för ytterligare ett brott, människohandel. Denna rubricering har hittills inte prövats i svensk domstol på fall av livesända övergrepp, något som skulle vara intressant. Dels har brottet människohandel ett högre straffvärde, dels så kräver det inte att exploateringen ska ha ägt rum för att brottet ska anses vara fullbordat.

I samtliga svenska fall dömdes gärningsmannen också för barnpornografibrott. Detta stämmer väl med tidigare studier som pekat på ett samband mellan egna fysiska övergrepp och konsumtion av övergreppsmaterial. I en forskningsstudie som ECPAT presenterade 2017 granskades drygt 100 domar gällande barnpornografi. Nästan hälften av dessa dömdes även för sexualbrott mot barn.

Påföljd

I Hässleholmsfallet bedömde rätten att straffvärdet för anstiftan till våldtäkt mot barn uppgick till två års fängelse för var och ett av de båda brotten. För stämplingsbrotten uppgavs inget specifikt straffvärde – rätten konstaterade endast att straffvärdet var lägre i dessa fall, med två års fängelse som maximum. I Uppsalafallet har straffvärdet för anstiftan till våldtäkt mot barn bedömts uppgå till tre år vardera. Straffvärdet för vart och ett av brotten stämpling till våldtäkt mot barn och anstiftan av

sexuellt övergrepp mot barn uppgick enligt rätten till fängelse i två år. I Östersunds-fallet har rätten inte specificerat straffvärdet på de livesända övergreppen med mer än att de klart överstiger straffminimum, vilket för grov våldtäkt mot barn är fyra års fängelse.

Identifiering, skadestånd och vägen framåt

Som nämnts är det endast i Hässleholmsfallet som barnen identifierades i samband med utredningen. Det ledde till att de erhöll status som målsägande i processen med ett målsägandebiträde som förde deras talan samt begärde skadestånd från gärningsmannen. Skadeståndet i sig är dock inte helt oproblemiskt. Dels föreligger en stark risk för att skadeståndet skapar incitament till nya övergrepp, dels finns inget givet system för vem som ska hantera skadestånden fram till det att barnet fyllt 18 år – i de fall där barnets föräldrar varit inblandade i brottsligheten.

Det är ECPATs ståndpunkt att rättsväsendet måste arbeta för att alltid identifiera barnet/barnen i dessa fall. Främst för att barnet på så sätt kan tas ur en pågående övergreppssituation men också för att barnet ska kunna erhålla status som målsägande i den juridiska processen. I de fall där brottsoffret tillerkänns ett skadestånd måste det också upprättas ett system som garanterar att pengarna kommer barnet tillhanda på ett rättssäkert sätt – utan att riskera att dessa fungerar som incitament för nya övergrepp. För att förebygga, motverka och utreda fall av live-streamade övergrepp krävs att samarbetet mellan svensk polis och polis i andra länder intensifieras, i vart fall, i de länder där brottsligheten är utbredd och etablerad såsom på Filippinerna.

6

SLUTSATS: Rättsväsendet måste prioritera arbetet med att identifiera barnet när live-streamade övergrepp utreds.

I gråzonen mellan det lagliga och olagliga

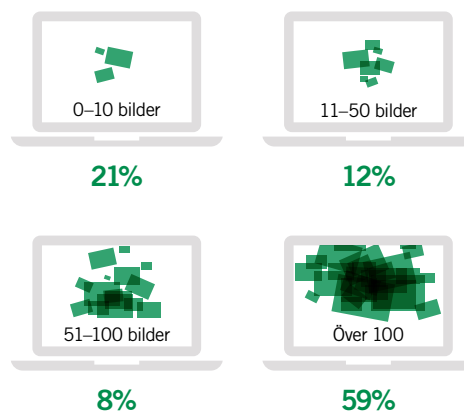
För att fastställa att en bild eller en film utgör det som i lagen kallas barnpornografi måste det framgå att det är ett barn på bilden och att den är pornografisk. ECPAT hotlines analytiker ser dagligen bilder och filmer på barn som inte kan bedömas som illegala men som ändå kränker barnet sexuellt. Med anledning av detta har ECPAT Sverige analyserat materialet djupare samt undersökt hur rättsväsendet bedömer bilder i gråzonen. Resultatet är sammanställt ”I gråzonen – en rapport om lagliga sexuella kränkningar av barn”.

Det gråzonsmaterial som rapporteras till ECPAT hotline kan, grovt sett, delas in i två kategorier: ålder och syfte, varav den senare i sin tur kan delas in i två underkategorier: poserings- eller nakenbilder. I undersökningen låg fokus på nakenbilder på barn, det vill säga bilder som inte i sig är pornografiska men som i sin kontext kränker barnet sexuellt. Undersökningen av problematiken bestod dels i att analysera de tips som inkommit till ECPAT Hotline, dels i en enkätundersökning hos polis och åklagare i landets sju polisregioner.

Kartläggning av gråzonsmaterial i ECPAT Hotline

ECPAT Hotline började samla in statistik på gråzonsmaterial under 2016. Det året inom 391 tips (7,1% av de tips som inte ledde till någon åtgärd) avseende bilder och filmer i gråzonen. Då gråzonsmaterial i regel betraktas som lagligt är det både lättåtkomligt och vanligt förekommande. Utbudet visar också på en efterfrågan som finns på just material i gråzonen. Merparten av det gråzonsmaterial i ECPAT Hotline som utgörs av nakenbilder på barn har kopplingar till nudist/naturistsammanhang. Ett flertal av dessa sidor har ett kommersiellt syfte med att tillhandahålla

bilderna. Bilderna publiceras inte sällan högupplösta, vilket innebär att de kan förstöras och beskäras efter önskemål, och sidorna innehåller i regel ett stort antal bilder.

Grafen åskådliggör antalet bilder per webbsida. Av de granskade webbsidorna innehöll 59% hundra bilder eller fler.

Då statistiken från ECPAT Hotline inte sträcker sig så långt bak i tiden går det inte att avgöra om gråzonsproblematiken är ett växande problem,

”Bilder från nudistläger där barn förekommer i ’oskyldiga’ bilder som de inte själva valt att vara med i och inte kunnat påverka hur bilderna sprids är en skymf mot barnen. I de lägen man finner stora mängder nudistbilder i en dator och där man förstår att syftet med bilderna i just den här datorn är sexuellt så borde dessa bilder kunna räknas som barnpornografi”.

Polis och respondent i enkätundersökningen.

dvs. om gråzonsmaterial ökar på nätet. Dock finns det indikationer på att så är fallet. Taskforce Argos⁶ uppger i NetCleans rapport 2017 att de ser alltfler samlingar med bilder som till en början är helt oskyldiga, bilder från t.ex. stränder, eller bilder som människor själva lägger upp på sina barn i sociala nätverk – som sedan publiceras i sexuella kontexter.

Enkätundersökning hos polis och åklagare

Även om barnpornografilagstiftningen är relativt tydlig med vad som utgör illegalt material är det i praktiken inte alltid lika självklart. Enkätundersökningen syftade till att undersöka huruvida det finns en enhetlighet i bedömning av material i gråzonen, dvs. om det råder konsensus kring definitionen av gråzonsmaterial. För att göra detta utformades en enkät med en och samma bild som utgångspunkt. Bilden föreställde en tecknad silhuettbild på en naken flicka i 8-årsåldern på en

strand. Bilden placerades sedan i olika kontexter och beskars allteftersom. Det visade sig att medan vissa endast bedömde bilden i sig, så tog andra in kontexten som bilden var placerad i. Således kunde det konstateras att bedömningen av om en bild utgör lagligt respektive olagligt material skiljer sig åt. Detta skapar en rättsosäkerhet i vilken barnets skydd ser olika ut beroende på omständigheter i det enskilda fallet.

Gråzonsproblematiken på agendan

Problematiken kring gråzonsmaterial är för de flesta inte känd. Med rapporten vill ECPAT Sverige synliggöra den och uppmana till diskussion inom rättsväsendet, civilsamhället och allmänheten. Vi är alla berörda av problematiken, på ett eller annat sätt. I våra mobiltelefoner, surfplattor och andra tekniska hjälpmedel bär vi alla på bilder, många av dem på barn. Barn har också tillgång till egna mobiler i allt högre utsträckning och många barn lever en stor del av sina liv på nätet. Bilder och filmer produceras, laddas upp och delas – i de flesta fall med goda intentioner. Men bilder och filmer kan missbrukas och användas i sexuella syften.

Förekomsten och spridningen av gråzonsmaterial är liksom dokumenterade sexuella övergrepp ett globalt problem. Personen som producerar materialet, barnet som skildras, servern där materialet lagras, webbsidan där materialet publiceras och personen som konsumerar bilderna kan alla finna sig i olika länder. Dessa länder kan ha, och har ofta, olika lagstiftningar när det gäller material i gråzonen. Frågan måste därför lyftas i internationella sammanhang då en större samsyn är nödvändig för att mer effektivt kunna motverka spridningen av dessa bilder och filmer. En samsyn hos polis och åklagare runt om i Sverige är också nödvändigt då enkätstudien visade på stora olikheter i bedömning av material i gråzonen. I arbetet med en ökad samsyn krävs vidare en specialisering av rättsväsendet. För att barnets rättigheter ska tillgodoses fullt ut krävs det att samtliga professioner som arbetar med sexualbrott mot barn har spetskompetens inom området. Barnrättsperspektivet måste finnas med i alla led, något som kräver rätt kompetens, vilket i sin tur kräver att rätt resurser tillsätts.

⁶ NetClean rapporten 2017, 8 viktiga insikter om barnpornografibrott, s. 31.

7 SLUTSATS: Det krävs en ökad samsyn inom rättsväsendet för vad som utgör en illegal bild på ett barn så att rättssäkerheten för barnet är densamma oavsett vart i landet barnet befinner sig.

Att bygga resiliens — en hållbarhetsfråga

På ECPAT Sverige arbetar människor som dagligen konfronteras direkt med övergreppsmaterial på barn. Dessa personer utsätts för en psykisk belastning som, utan kvalificerad handledning och stöd, skulle kunna vara svår att hantera. I vissa fall kan arbetet med detta potentiellt traumatiserande material leda till att dessa yrkesmänniskor själva utvecklar symptom på posttraumatisk stress. Hos professionella som drabbas av dessa symptom kallas det ofta för sekundär traumatisering.

REFERENSER:

Bath, Howard, *The Three Pillars of TraumaWise Care*, utbildning, Lund, 2016.

Bonanno, G.A. (2004). Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events? *American Psychologist*, 59 (1), pp. 20–28.
www.public.asu.edu/~Resilience%20Reading%20...

Bonanno, G.A. (2005). Resilience in the Face of Potential Trauma. *Current Directions in Psychological Science*, 14, pp. 135–138.
<https://s3.amazonaws.com/aca.../34345802/Bonanno-2005.pdf...>

Bonanno, G.A., Galea, S., Buciarelli, A. & Vlahov, D. (2007). What Predicts Psychological Resilience After Disaster? The Role of Demographics, Resources, and Life Stress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75 (5), pp. 671–682. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download...> eller https://deepblue.lib.umich.edu/~bonanno_what...

Jameson, O. (2007) "OFTAST STÅNGER JAG AV LJUDET – Copingstrategier och sekundär traumatisering hos poliser som granskar barnpornografi". Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Psykologiska institutionen.

Michel, P.O., Lundin, T., Otto, U. (2002). *Psykotraumatologi*. Lund: Studentlitteratur.

Förenklat kan man säga att posttraumatisk stress (PTS) och sekundär traumatisering (ST) skiljer sig åt såtillvida att PTS kan drabba människor som utsätts direkt för trauman på ett oförutsett eller oväntat vis, till exempel genom en olycka eller om personen blir utsatt för eller bevittnar våld eller övergrepp. ST kan drabba människor som i sitt yrke utsätts för potentiellt traumatiserande händelser eller material. Det finns en risk för påverkan för den egna psykiska hälsan hos människor som behöver hantera händelser där människor avsiktligt skadar andra människor. Det kan gälla poliser, brandmän, psykologer eller hälso- och sjukvårdspersonal. Exponeringen för potentiellt traumatiserande händelser eller material är alltså en del av yrket för dessa professioner. Den professionella kan genom sitt empatiska engagemang bli negativt påverkad av andra människors trauman.

ECPAT Sverige kommer att stärka traumamedvetenheten i organisationen genom utbildningsinsatser och genom att fortsättningsvis och kontinuerligt arbeta för att stärka resiliensen, det vill säga motståndskraften, hos analytikerna på ECPAT Hotline, men också hos den övriga personalen som alla på olika sätt konfronteras med sexuell exploatering av barn på daglig basis. Som ett led i ECPAT Sveriges internationella och kunskapsbyggande engagemang har ECPATs programchef och leg psykolog Maria Schillaci utbildat hotlinekollegor i Kambodja i just organisatorisk traumamedvetenhet.

Att på olika sätt kunna bidra till att stödja det globala brottsförebyggande arbetet via ECPAT Hotline, Project Arachnid och INHOPE-nätverket ger meningsfullhet och väger upp det svåra i arbetet för ECPATs analytiker. Det psykosociala stödet är såtillvida en viktig organisatorisk hållbarhetsfråga och därmed en prioriterad fråga för ECPAT Sverige.

Analys

Statistiken

ECPAT Hotline klassificerar allt granskat bild- och filmmaterial som kan bedömas vara illegalt och som skickas vidare till INHOPE eller Interpol. Bland annat klassificeras barnets ålder och kön, huruvida materialet har delats i kommersiellt syfte och vilken typ av webbsida som materialet har upptäckts på. Allt material som skildrar ett barn på ett sexuellt sätt är en grov kränkning av barnet, oavsett om det rör sexuell posering eller våldtäkt.

Antalet inkomna tips till ECPAT Hotline har ökat de senaste åren, den största ökningen skedde 2016 jämfört med 2015 då antalet fördubblades till 6 558 stycken. Under 2017 inkom 7 088 tips, en ökning med cirka åtta procent. Andelen som kunde bedömas som illegala ökade dock mer markant, från 16,8% under 2016 till 30,2% under 2017. Det är särskilt tips på svenska servrar som ökat, från 88 stycken 2016 till 1 438 stycken 2017, främst beroende på att Canadian Centre for Child Protection startade Project Arachnid och ett effektivt arbete från brittiska IWF.

Den höga andelen spädbarn i det illegala materialet 2016 (8,5%) ökade något under 2017 till 9%.

Siffran är dessutom ännu högre om endast de tips som inkom via INHOPE studeras, 11,5%. Siffrorna vad gäller förpubertala barn och pubertetsutvecklade barn minskade under 2017, medan andelen som ej gått att avgöra ökade. Vad gäller barnets kön är skillnaderna 2017 jämfört med 2016 endast marginella. Barn av båda könen förekom i 13,5% av materialet, medan flickor utgjorde 57,5%, pojkar 12% och 17% ej var klassificerat.

Vad gäller material med pubertetsutvecklade barn så minskade andelen från 11,9% under 2016 till endast 3% under 2017. Troligen är siffran i verkligheten betydligt högre. Orsaken till att statistiken inte ger en rättvisande bild är svårigheten att bedöma huruvida en fullt pubertetsutvecklad person är under eller över 18 år. Det finns med andra ord en betydande gråzon med sexuell exploatering av pubertetsutvecklade barn.

ECPAT Hotline såg färre webbsidor där övergreppsmaterial delas med ett uttalat kommersiellt syfte under 2017. Andelen minskade från 5,7% under 2016 till 2% under 2017. Det är riskabelt för en förövare att betala för tillgång till dokumenterade sexuella övergrepp på barn. Webbsidan som utger sig för att sälja materialet kan antingen behålla pengarna och strunta i att sända över materialet, eller också utöva utpressning. Den som försökt köpa övergreppsmaterial vänder sig sannolikt inte till polis. Detta betyder dock inte att den kommersiella aspekten i sexuell exploatering av barn minskar, men den tar andra former. Live-streaming av sexuell exploatering av barn är ett exempel, där bland annat svenska förövare betalar för att titta på sexuella övergrepp på barn.

Totalt 4 945 tips hanterades inte vidare av ECPAT Hotline. Den vanligaste orsaken var att materialet

8

SLUTSATS: ECPAT Hotline fick under 2017 in fler relevanta tips, och fler tips på illegalt material på svenska servrar.

inte kunde bedömas vara illegalt (3 126 stycken, eller 44% av alla inkomna tips). I regel rörde det sig om pornografi, men det kunde också röra sig om helt orelaterat material. I 541 fall var materialet redan borttaget från den aktuella webbsidan när ECPAT Hotline granskade tipset, och i 364 fall var hela webbsidan nedstängd. Andra anledningar var att webbsidan av olika anledningar inte var tillgänglig eller möjlig att få access till, eller att det inte gick att avgöra huruvida personen på bilden var ett barn.

Den kraftiga ökningen av illegalt material på svenska servrar, från 88 stycken 201 till 1 418 stycken 2017, kan härledas till tips från hotlines i Kanada och Storbritannien. ECPAT Hotline har kunnat identifiera tre sammanlänkade webbsidor för fillagring som de som främst utnyttjats för delning av illegalt material.

Övergreppsmaterialet som bedöms som illegalt kan i sig vara mycket varierande. Det kan vara allt från sexuell posering till skildringar av våldtäkter. En del av materialet är, eller ser ut att vara, egenproducerat. Det består i regel av bilder eller filmer som barnet producerat, till exempel i syfte att dela med en partner. I dessa fall blir materialet olagligt när det konsumeras, delas eller laddas ned av andra personer. Detta material kan också vara producerat under övertalning, hot eller tvång.

Kvinnliga förövare

Kvinnliga förövare har alltid varit synliga i det material som ECPAT Hotline granskar, men de senaste 18 månaderna har de dykt upp allt oftare. Omfattningen har ökat från att bild- eller filmmaterial har dykt upp bland de inkomna tipsen någon gång per vecka, till flera gånger varje dag. ECPAT Hotline för ingen statistik över förövares kön eller ålder, men ökningen är så pass tydlig att den bör undersökas närmare. Det kan rimligen inte bero på att kvinnliga förövare plötsligt dokumenterar och delar egna övergrepp i en högre omfattning än tidigare. Däremot kan andra faktorer såsom att insamlade bibliotek med sådant övergreppsmaterial där kvinnor medverkar plötsligt delas i högre omfattning.

9

SLUTSATS: Kunskapen om kvinnliga förövares brott och deras brottsoffer måste stärkas så att fler brott kan upptäckas och rätt hjälp kan sättas in.

Kvinnor som begår sexuella övergrepp på barn innebär delvis samma problem som när män begår övergrepp, men det finns också specifika problem. Kvinnliga förövare passar inte in i den allmänna uppfattningen om vem en förövare är. Det finns olika föreställningar kring manlighet och kvinnlighet vilket genererar fördomar såsom att kvinnor endast begår övergrepp om det finns en man i kulisserna, eller att kvinnor bara utnyttjar pojkar i puberteten och att det då inte är att jämföra med det vi annars kallar för sexuella övergrepp på barn. Dessa fördomar förminska inte bara kvinnans ansvar för övergreppet utan också den sexuella kränkningen av barnet. De riskerar också att skapa tvivel hos både den som utsätts och hos vuxna runtomkring. Var det verkligen ett övergrepp?

Forskningen kring kvinnliga förövare är bristfällig, men en hel del har hänt de senaste åren. Rädda Barnen i Danmark gjorde en sammanställning av forskningsläget i rapporten ”Kvinders vold og seksuelle overgreb mod børn” (Sørensen, Jakobsen 2017). Sammanställningen visar att det går att se en tendens där kvinnors sexuella övergrepp mot barn uppfattas som mindre allvarliga, vilket i sin tur har betydelse för det utsatta barnets förståelse av vad som skett och vilken hjälp barnet får.

Vad gäller frågan om kvinnans aktiva roll i övergreppet, visar en jämförelse av amerikanska fall 1992-2011 att kvinnliga förövare begick övergreppen ensamma i 62% av fallen, tillsammans med en eller flera män i cirka en tredjedel av fallen och tillsammans med en eller flera kvinnor i sex procent av fallen⁷. Det är en stor skillnad jämfört med manliga

⁷ Sexual Victimization Perpetrated by Women: Federal Data Reveal Surprising Prevalence, Aggression and Violent Behavior September 2016, Lara Stemple, Andrew Ryan Flores, Ilan H Meyer, sid 4.

förövare, som begick övergreppen själva i 88,2% av fallen.

I en mindre analys som ECPAT Hotline under våren 2018 gjorde av 51 serier med kvinnliga förövare, där en serie är ett antal bilder eller filmer med samma förövare eller samma utsatta barn, kunde konstateras att det i 58% av fallen rörde sig om en ensam kvinnlig förövare (44%) eller flera kvinnliga förövare (14%). I 37% av fallen samarbetade kvinnan med en manlig förövare. Denna ministudie skiljer sig från andra granskningar då vi endast utgått från vad som går att fastställa utifrån bilderna.

Det är ingen betydande skillnad mellan de övergrepp som kvinnor respektive män begår, sett från den skada de orsakar barnet. Några andra skillnader går dock att utträna. Bland manliga förövare finns inte sällan en syn på barnets sexualitet som lik den vuxnes, vilket av dem kan tolkas som att barnet "frivilligt" kan ingå och även ta initiativ till en sexuell relation med en vuxen förövare. Den uppfattningen är enligt Rädda Barnens sammanställning inte lika allmän hos kvinnliga förövare. En annan trend som den danska rapporten pekar på är att de kvinnliga förövarna tycks bli yngre. Fokus för dessa yngre förövare avviker från de äldre genom ett behov av att förödmjuka och förlöjliga barnet som utsätts. En amerikansk forskningssammanställning pekar mot att genomsnittsåldern för kvinnliga förövare ligger runt 30 år. I den ministudie ECPAT Hotline gjorde av kvinnliga förövare bedömdes 30% vara under 30 år, och hela 78% under 40 år.

En förövare – många brottsoffer

Internet gör det möjligt för förövare att begå ett stort antal brott på flera brottsoffer samtidigt och i olika länder. I Uppsalafallet som denna rapport tittat närmare på rörde det sig om 27 målsäganden i USA, England och Skottland. Det verkliga antalet brottsoffer befaras dock vara långt större än så. I ett pågående ärende i Norge har polisen hittills identifierat drygt 600 barn som alla blivit utsatta för övergrepp av en och samma person. Den misstänkte, som utgav sig för att vara en ung kvinna, tog kontakt med pojkar på internet. Han förmådde dem att begå sexuella handlingar på sig själva och begick även egna fysiska övergrepp på ett stort antal barn.

Mot bakgrund av brottslighetens form, att det handlar om ett stort antal brottsoffer som kan befinna sig i olika länder, är brottet både svårutrett och resurskrävande vilket utgör en utmaning för rättsväsendet. Ärendena växer sig ofta snabbt till stora ärenden med många brottsoffer, ibland så många som flera hundra. Det är inte omöjligt att den siffran kommer att bli än större inom kort. I takt med att tekniken utvecklas, utvecklas även möjligheten för förövare att agera effektivt. Det räcker inte med att polisen ges tillräckliga resurser. Domstolarna måste också ha den kapacitet som krävs för att hantera ärendena – i form av tid, kunskap, resurser och nya metoder. Detta utgör en utmaning som rättsväsendet måste rusta för inom en snar framtid.

10

SLUTSATS: Rättsväsendet måste rusta för att kunna hantera den typ av mängdbrott som groomingärenden utgör.

Statistik

ANTAL INKOMNA TIPS TILL ECPAT HOTLINE

2011	3 082
2012	2 754
2013	2 169
2014	2 715
2015	5 430
2016	6 558
2017	7 088

ANTAL INKOMNA TIPS PER KATEGORI 2017 (antal som bedömdes som illegala i parantes)

Misstänkta dokumenterade sexuella övergrepp på barn:	6 986 (2 123)
Misstanke om förövare som reser i syfte att exploatera barn sexuellt:	11 (6)
Misstanke om människohandel med barn för sexuella syften:	14 (4)
Misstanke om grooming:	77 (10)

HANTERADE TIPS: 2 143

Skickat till polis:	6% (125st varav 62 i TOR/Freenet)
Skickat till INHOPE/Interpol:	30% (600)
Skickat till ISP/sajtägare:	66% (1418)

TIPS INKOMNA FRÅN INHOPE: 636 (exklusive Cybertip/Arachnid)

Spädbarn:	11,5% (73st)
Förpubertal:	44% (281st)
Pubertetsutvecklad:	0,5% (3st)
Ej avgjort:	44% (281st)
Kön, båda:	17% (108st)
Flicka:	61% (384st)
Pojke:	19% (123st)
Ej avgjort:	3% (21st)

TIPS FRÅN KANADENSISKA CYBERTIP: 781 st

Tips inkomna som ett resultat av Project Arachnid specificerade inte kön eller ålder på barnet.

TIPS VIDAREBEFORDRADE TILL

INHOPE/INTERPOL: 600

Spädbarn:	6,3% (38st)
Förpubertal:	56,5% (339st)
Pubertetsutvecklad:	5,7% (34st)
Ej avgjort:	31,5% (187st)

Kön, båda:	10,3% (62st)
Flicka:	54,3% (326st)
Pojke:	4% (24st)
Ej avgjort:	31,3% (188st)

TIPS SOM HANTERADES VIA INHOPE: 1 236 (till ECPAT Hotline, från ECPAT Hotline)

Spädbarn:	9% (111st)
Förpubertal:	50% (620st)
Pubertetsutvecklad:	3% (37st)
Ej avgjort:	38% (468st)

Kön, båda:	13,5% (170st)
Flicka:	57,5% (710st)
Pojke:	12% (147st)
Ej avgjort:	17% (209st)

Kommersiell:	2% (22st)
Icke-kommersiell:	98% (1 224st)

EJ HANTERADE TIPS: 4 945

Orsak:	
Ej illegalt:	3 126
Materialet borttaget:	541
Sidan nedstängd:	364
Ej åtkomligt/relevant:	390
Inget resultat:	264
Material i gråzon:	260

Slutsatser

- 1** Förövare som producerar, delar och laddar ned övergreppsmaterial rör sig i ett område som saknar nationsgränser, och på samma sätt måste arbetet mot brottet och för barnets rätt bedrivas. Global samverkan är nödvändig för att effektivisera arbetet mot sexuell exploatering av barn på internet.
- 2** I princip varje utredning av ett dokumenterat sexuellt övergrepp på ett barn börjar med ett IP-nummer. Datalagring är därför ett måste för att polisen ska kunna utreda misstänkta sexualbrott mot barn. I dag läggs tusentals ärenden ned på grund av att polisen inte har tillgång till de uppgifter de behöver för att utreda ett misstänkt brott.
- 3** Med ökad kunskap hos barn och vuxna om vad som är brottsligt, och hur ett utsatt barn samt vuxna i barnets närhet kan agera, kan sexuell utpressning av barn på internet förebyggas.
- 4** Sexuella övergrepp mot barn som sker över nätet är lika allvarliga för barnet som de som sker utanför nätet. Konsekvenserna av ett övergrepp via nätet kan vara lika långtgående som vid fysiska övergrepp. I de fall övergreppen dokumenteras och sprids på nätet kan konsekvenserna för barnet vara livslånga.
- 5** Mycket pekar på att live-streamade sexuella övergrepp på barn är ett vanligare brott än vad som framkommer, men brottet är svårt att upptäcka.
- 6** För att förebygga, motverka och utreda fall av live-streaming krävs ett intensifierat samarbete mellan svensk och nationell polis i det landet de fysiska övergreppet på barnet äger rum. Arbetet med att identifiera barnet måste prioriteras. I Sverige bör det utredas huruvida fall av live-streaming kan eller bör rubriceras som människohandel.
- 7** Det krävs en ökad samsyn inom rättsväsendet för vad som utgör en illegal bild på ett barn så att rättssäkerheten för barnet är densamma oavsett vart i landet barnet befinner sig. Vidare krävs en ökad medvetenhet om hur bilder kan missbrukas på ett sätt som kan kränka ett barn sexuellt – utan att vara olagligt.
- 8** Andelen tips till ECPAT Hotline som kunde bedömas som illegalt ökade från 16,8% år 2016 till 30,2% år 2017. Andelen spädbarn i materialet är fortsatt hög (9%), och under året kunde en kraftig ökning av tips rörande illegalt material på svenska servrar noteras.
- 9** Kunskapen om kvinnliga förövare och deras brott är i dag låg. Mer kunskap behövs om kvinnliga förövare och deras brottsoffer, för att brotten ska upptäckas och så att adekvata hjälpinsatser kan utformas.
- 10** Rättsväsendet måste rusta för att kunna hantera den typ av mängdbrott som groomingärenden utgör. Det handlar dels om att tillsätta rätt resurser till polis och åklagare att utreda brotten, dels om att säkerställa att domstolarna har de resurser som krävs för att kunna hantera ärendena och döma därefter.

@ECPATSverige

Sankt Göransgatan 66
SE - 112 33 Stockholm
+46(0) 8 598 920 00
info@ecpat.se

www.ecpat.se
www.ecpathotline.se

MOT BARNSEXHANDEL